

втілення різних підготовчих робіт, вправ та ескізів. Урок супроводжується демонстрацією репродукцій класичного вирішення теми, розбором схем побудов композицій картин згідно з темою, показом зразків найкращого виконання робіт студентів (з методичного фонду). Виконання вправ за програмою дозволяє викладачеві розбити загальне завдання на складові та зосередитися на вивченні окремих частин завдання.

Список використаних джерел

1. Кириченко М. А., Кириченко І. М., Гринь Л. І. Основи образотворчої граматики : навчальний посібник для студентів художньо-графічних факультетів вищих навчальних закладів. Київ, 2002. 190 с.

2. Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основи композиції. Геометричні аспекти художнього формотворення : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Каравела, 2015. 304 с.

Садовенко Світлана Миколаївна

доктор культурології, професор,

професор кафедри музичного мистецтва Навчально-наукового інституту

перформативних мистецтв

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв,

заслужений діяч мистецтв України

м. Київ, Україна

svetlanasadovenko@ukr.net

МУЗИЧНИЙ ТВІР У ФОКУСІ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Поняття «інтерпретація», акумулюючи процеси сприйняття, осмислення, розгортання смислу, діалогу із твором або явищем, у світі філософії, культури,

мистецтва є ключовим. Інтерпретація не однакова за своєю природою. Різні її форми характеризують різноманітні підходи щодо філософських текстів чи наукових ідей, розуміння, створення чи творчої реконструкції творів мистецтва, музичних творів, їх виконання/інтерпретування/співтворчість, що відображає розмаїті моделі мислення, позицію суб'єкта, відкриває у відповідності до нових контекстів сучасні горизонти сприйняття художнього твору. Дослідження обраної теми щодо інтерпретаційного процесу в музичному мистецтві, розгляду музичного твору у фокусі виконавської інтерпретації є константно актуальним, потребує постійного осмислення і становить мету цієї розвідки.

В енциклопедії сучасної України інтерпретація (лат. *interpretatio*, від *interpretar* – роз'яснюю, перекладаю) у широкому значенні визначається як «зображення, дешифрування чи моделювання однієї системи (тексту, твору, подій, фактів життя) в іншій – конкретніше визначеній, зрозумілішій чи загальноприйнятій. У мистецтві інтерпретація – форма передавання, відтворення художнього явища; характерне виконання літературного, музичного, театрального текстів: так реалізується співучасть виконавця у створенні можливих варіантів передачі змісту тексту. У сучасній логіці та методології науки інтерпретація є побудовою систем об'єктів, які складають предметну область значень базових термінів досліджуваної теорії та відповідають вимогам істинності її положень. Інтерпретацію здійснюють шляхом ізоморфного відображення елементів вихідної теорії в елементах іншої, змістовно фіксованої системи, що реалізує аксіоми (чи принципи) теорії, має спільну з нею структуру. Таких систем може бути багато. <...> Інтерпретація посилює пізнавальну цінність теоретичних систем і, зводячи абстрактні терміни до конкретних, відкриває шлях до перевірки положень досліджуваної теорії» [1].

Інтерпретаційні процеси, охоплюючи широкий спектр галузей – філософію, літературу, право, науку, музику, мають свої особливості у кожній з

них. Інтерпретація у музичному мистецтві є фундаментальною мисленневою операцією у процесі художнього втілення нотного тексту в живе звучання і виступає основою процесу комунікації. Музична інтерпретація має різновиди, до яких належать композиторська, виконавська, слухацька, редакторська, режисерська, технологічна та музикознавча інтерпретації. До різновидів музичної інтерпретації відноситься й виконавське перекладення. У фокусі інтерпретаційного процесу в музичній творчості людина або група людей різними способами через виконавство озвучують (витлумачують) власне бачення авторського задуму музичного твору, відкриваючи нові горизонти розуміння його змісту. Виконавець музичного твору, додаючи власне бачення і розуміння авторського задуму, виражаючи власні почуття та емоції, стає посередником між композитором і слухачем. Не змінюючи внутрішню структуру твору чи інструментарій, через власне бачення, техніку, емоційне наповнення та нюансування виконавець створює унікальну версію твору.

Музична інтерпретація або музичне інтерпретування, як «організована інтелектом творча діяльність музичного мислення, яка спрямована на розкриття виразовосмислових можливостей музичного твору» [2, с. 8], відіграє важливу роль при виборі темпу, динаміки, акцентів, аранжування, складу ансамблю, різноманітних інших нюансів, здатних максимально передати емоційну енергію виконання, допомагає у створенні музичного образу і може кардинально змінити сприйняття твору слухачем. Цитуючи афоризм Ферруччо Бузоні: «Виконання твору – теж транскрипція» [2, с. 9], автор циклу лекцій з музичної інтерпретації В. Москаленко справедливо підкреслює, що навіть найточніше відтворення нотного тексту несе відбиток індивідуальності виконавця.

Виконавська інтерпретація є творчим прочитанням музичного твору, що реалізується у звучанні з дотриманням оригінального задуму композитора і залежить від історичного, культурного, соціального, індивідуального контекстів. Основними характеристиками виконавської інтерпретації є: збереження

авторського тексту (виконавець дотримується нотного запису, зберігаючи мелодію, гармонію, ритм і форму твору); творча свобода (через фразування, динаміку, темп, артикуляцію виконавець висловлює власне розуміння твору); емоційна та смислова глибина (виконання передає ідеї та почуття, закладені композитором, однак через призму власного виконавського досвіду); контекстуальність (інтерпретація залежить від епохи, стилю твору, акустичних умов і навіть настрою виконавця).

Виконавська інтерпретація формується під впливом культурних, історичних та соціальних факторів. Кожна епоха має свої естетичні норми та виконавські традиції, які впливають на сприйняття та виконання музики. Приміром, виконання барокової музики на сучасних інструментах може відрізнятися від історично обґрунтованих інтерпретацій, що використовують автентичні інструменти та техніки. Виконавська інтерпретація є результатом взаємодії між об'єктивними елементами нотного тексту та суб'єктивним баченням виконавця. Це і робить кожне виконання неповторним. Також інтерпретаційний процес відображає культурні та соціальні контексти, в яких відбувається виконання, що підкреслює його значення в культурологічному аспекті. Відтак, в основі виконавської інтерпретації музичного твору лежить творче прочитання його змісту, структури, образного світу, що безпосередньо впливає на характер звучання, темпоритм, динаміку, інтонаційний рисунок.

У сучасній професійній практиці більш ваговою стає роль звукорежисера, який не тільки документує звук, а й активно впливає на сприйняття виконання через акустичне середовище, технічні параметри, баланс та художню концепцію відтворення художнього твору. Звукорежисер фактично стає співавтором інтерпретаційного процесу через низку рішень, особливо у «живих» виступах. Забезпечуючи відповідність жанровим і стилістичним нормам, або навпаки, підкреслюючи експериментальні риси інтерпретації, саме звукорежисер приймає рішення щодо вибору мікрофонів, мікрофонної техніки, розміщення у

просторі, еквалізації, компресії, реверберації, стерео/об'ємної панорами тощо. Виконавська інтерпретація набуває аудіотехнічного виміру і може видозмінюватися в залежності від акустичних умов, технічного оснащення та звукорежисерської інтенції (за Н. Бондарець). Такий підхід надає виконавському мистецтву XXI століття нової глибини: від акустичної до семіотичної. Внесок звукорежисера стає складовою нової парадигми багаторівневої, міждисциплінарної та слухоцентричної інтерпретації.

Щоб краще зрозуміти суть інтерпретаційного процесу, розглянемо декілька яскравих прикладів виконавських інтерпретацій музичного твору українського композитора Миколи Леонтовича «Щедрик», аналіз якого у контексті сучасних мистецьких форм і технологій маніфестує багатовекторність цього явища. Побудований на основі українського народного мелосу, знаний на весь світ музичний твір містить невичерпний потенціал щодо різноспрямованих трактувань. Кожна нова інтерпретація «Щедрика» виявляє гнучкість до багатьох типів виконавської інтерпретації, що простежується в контрастах між традиційним хоровим виконанням і сучасними мультимедійними перформансами, стає окремою художньою подією, яка, повторюючи оригінальну партитуру, переосмислює її відповідно до художнього задуму виконавця у контексті часу, технічних можливостей тощо. Неймовірно яскраво, зі збереженою традиційністю і водночас по-сучасному звучить «Щедрик» у виконанні Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Григорія Верьовки [3]. Нову емоційно-звукову атмосферу створює аранжування для оркестру народних інструментів з додаванням дзвонів/трикутників, перегуків сольного та хорового вокалу з сопілкою і оркестровим звучанням, запальна хореографія. Така інтерпретація, попри те, що це не передбачено в оригінальному варіанті музичного тексту, встановлює тонке відчуття пропорцій між первинним задумом і доданим виконавцями шаром експресії, зберігає образну насиченість і драматургію авторського твору.

Інтенсивною трансформацією виконавської інтерпретації можна вважати варіант від всесвітньовідомої американської скрипальки Ліндсі Стірлінг, що включає сучасні музичні інструменти, мультимедійний супровід та хореографію [4]. Тут виконавська інтерпретація виходить за межі суто музичного процесу й охоплює перформативні елементи, розширюючи простір сприйняття твору. У цьому випадку «Щедрик» стає частиною візуально-музичного дійства, де кожен аспект виконання співіснує з музичним матеріалом у новому символічному вимірі. Таке переосмислення композиції свідчить про розширення функції виконавця як інтерпретатора – від носія традиції до креативного модифікатора форми.

На особливу увагу заслуговує інтерпретація у виконанні Норвезького дівочого хору та норвезького джазового піаніста і композитора Торда Густавсена, яка демонструє делікатне поєднання джазового стилю з хором співом. Виконавське бачення ґрунтується на прагненні зберегти мелодійний стрижень і водночас створити нову гармонійну площину, що відкриває інший емоційний регістр сприйняття твору. Джазова ритміка, темброва делікатність гри на роялі та вокальна прозорість створюють інтерпретацію, що не є вторинною репродукцією, а формує нову естетичну якість, в якій первинне залишається пізнаваним, втім звучить в інакшому контексті.

Складною формою виконавської інтерпретації постає концертна діяльність колективу Trans-Siberian Orchestra [6]. Тут застосовано елементи театралізації, синхронізації візуального та звукового ряду, що свідчить про перехід до багаторівневої системи подання музичного твору. Інтерпретація охоплює не лише музичну тканину, а й просторову організацію сцени, світлові ефекти, цифрову синхронізацію, що у сукупності створює нову форму художнього висловлювання, в якій виконання музики стає частиною комплексного аудіовізуального досвіду.

Імерсивні формати, зокрема Dolby Digital 5.1, доповнюють інтерпретаційні процеси новим виміром – просторовим розміщенням звуків. В інтерпретації, записаній Мортенем Ліндбергом у католицькому соборі, важливим стає не лише сам факт виконання, а й акустичне середовище, яке формує відчуття глибини, об'єму, резонансної підтримки, що змінює характер сприйняття знайомої мелодії. Таким чином, виконавська інтерпретація розширюється на рівень акустичного дизайну, що формує нові умови звучання без змін у музичному матеріалі [5].

Музичний твір у фокусі інтерпретаційного процесу виявляє себе як процес, що виходить за межі традиційного розуміння відтворення авторського задуму. Він набуває ознак самостійного мистецького акту, що вимагає від виконавця глибокого розуміння твору, здатності адаптувати його до умов нового контексту – технічного, естетичного, просторового. Через це роль виконавця стає дедалі більш авторською, де точність і повага до джерела все ж залишається актуальною. Виконавська інтерпретація є динамічним процесом, що відображає діалог між композитором, виконавцем і слухачем. Вона не лише відтворює музику, а й оживляє її, роблячи актуальною для конкретного часу й місця.

Сьогодні, коли музику часто слухають через соцмережі, формат інтерпретації змінюється. В коротких відео важливо одразу захопити увагу. Навіть у 30-секундному фрагменті артист має донести суть не тільки голосом чи грою на музичному інструменті, але й мімікою, жестом, кадром. Це новий виклик для виконавців і водночас нова можливість творчо проявити себе.

Музика, завдяки інтерпретації (від грецької – Μουσική, мистецтво муз), живе, розвивається, і торкається сердець, незалежно від того коли була написана. Музичний твір у фокусі інтерпретаційного процесу і є мистецтвом.

Список використаних джерел

1. Інтерпретація / С. Б. Кримський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-12420> (дата звернення 20.05.2025).

2. Москаленко В. Лекції з музичної інтерпретації. Київ : Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського, 2013. 134 с. URL : <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/V.-Moskalenko-Lektsiyi-z-muzichnoyi-interpretatsiyi-Navchalnij-posibnik.pdf> (дата звернення 15.05.2025).

3. Хор ім. Г. Верьовки – «Щедрик». URL : <https://www.youtube.com/watch?v=TPhDRMr6ttM&t=5s> (дата звернення 20.05.2025).

4. Lindsey Stirling – Carol of the Bells (Official Music Video). URL : <https://www.youtube.com/watch?v=EKkzbbLYPuI&t=61s> (дата звернення 17.05.2025).

5. Morten Lindberg. URL : <https://music.apple.com/us/song/front-left-height/1693420623?l=ru> (дата звернення 20.05.2025).

6. Trans-Siberian Orchestra – Christmas Eve / Sarajevo (Timeless Version) (Official Music Video). [HD]. URL : https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=Trans-Siberian+Orchestra#fpstate=ive&vld=cid:797d9b9f,vid:MHioIlbnS_A,st:0 (дата звернення 20.05.2025).